BIZNESNI QO‘LLAB-QUVVATLASHDA O‘ZBEKISTON BANKLARI KREDIT PORTFELINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI (AT “XALQ BANKI” MISOLIDA)

Amanov Karamatullo Abdunazar o‘g‘li
O‘zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada O‘zbekiston tijorat banklarida kredit portfelini boshqarish samaradorligini oshirishning nazariy va amaliy jihatlari tadqiq etilgan. Tadqiqotda biznes subyektlarini moliyalashtirish jarayonida kredit portfelining tarkibi, sifati, risk darajasi va daromadliligiga ta’sir etuvchi omillar tahlil qilinib, AT “Xalq banki” misolida mavjud amaliyot baholangan. Kredit portfelini diversifikatsiya qilish, kredit risklarini baholashning zamonaviy usullarini joriy etish, muammoli kreditlar ulushini kamaytirish hamda raqamli texnologiyalar asosida monitoring tizimini takomillashtirishning ustuvor yo‘nalishlari aniqlangan. Tadqiqot natijasida banklarda kredit resurslaridan samarali foydalanish, biznesni moliyaviy qo‘llab-quvvatlash hajmini kengaytirish va bank aktivlari sifatini yaxshilashga qaratilgan ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijalari tijorat banklarining kredit siyosatini takomillashtirish va kredit portfeli barqarorligini ta’minlashda amaliy ahamiyat kasb etadi.

Kalit so‘zlar: kredit portfeli, kredit siyosati, kredit riski, biznesni moliyalashtirish, tijorat banklari, muammoli kreditlar, kredit monitoringi, kredit diversifikatsiyasi, bank aktivlari sifati, Xalq banki.

Abstract. This article examines the theoretical and practical aspects of improving the efficiency of credit portfolio management in commercial banks of Uzbekistan. The study analyzes the factors affecting the composition, quality, risk level and profitability of the credit portfolio in the process of financing business entities, and evaluates the current practice using the example of JSC "Xalq Bank". Priority areas for diversifying the credit portfolio, introducing modern methods of assessing credit risks, reducing the share of problem loans, and improving the monitoring system based on digital technologies have been identified. As a result of the study, scientific and practical proposals have been developed aimed at the effective use of credit resources in banks, expanding the volume of financial support for businesses, and improving the quality of bank assets. The results of the study are of practical importance in improving the credit policy of commercial banks and ensuring the stability of the credit portfolio.

Keywords: credit portfolio, credit policy, credit risk, business financing, commercial banks, problem loans, credit monitoring, credit diversification, quality of bank assets, Xalq Bank.

Kirish: Jahon iqtisodiyotida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini moliyaviy qo‘llab-quvvatlash iqtisodiy o‘sishni ta’minlash, yangi ish o‘rinlarini yaratish va aholi daromadlarini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ushbu jarayonda tijorat banklari tomonidan amalga oshiriladigan kreditlash faoliyati alohida ahamiyat kasb etadi. Kredit resurslarining iqtisodiyot tarmoqlari o‘rtasida samarali taqsimlanishi ishlab chiqarish hajmining kengayishiga, investitsion faollikning oshishiga va tadbirkorlik muhitining rivojlanishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, kredit operatsiyalarining bank aktivlari tarkibida yuqori ulushga ega ekanligi kredit portfelini sifatli shakllantirish va samarali boshqarish zaruratini yanada kuchaytiradi. Kredit portfelining optimal tarkibini ta’minlash banklarning moliyaviy barqarorligi, likvidligi va daromadlilik darajasiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

O‘zbekistonda bank-moliya tizimini modernizatsiya qilish, tadbirkorlik subyektlarini qo‘llab-quvvatlash va bank xizmatlarini raqamlashtirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar kredit portfelini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirishni talab etmoqda. Ayniqsa, iqtisodiy jarayonlarning globallashuvi, bozor kon’yunkturasining o‘zgaruvchanligi va kredit risklarining murakkablashuvi sharoitida banklar tomonidan kredit portfeli sifatini saqlash hamda muammoli kreditlar ulushini kamaytirish dolzarb vazifaga aylanmoqda. Shu nuqtai nazardan, AT “Xalq banki” misolida kredit portfelini boshqarish amaliyotini o‘rganish, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf

etishga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish biznesni moliyaviy qo‘llab-quvvatlash samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi. O‘zbekistonlik B. Berdiyarov tijorat banklarida likvidlik va to‘lovga qobiliyatlilikni ta’minlashda xorijiy tajribadan foydalanish imkoniyatlarini tahlil qilib, kredit portfeli sifati bankning foiz daromadlari va barqarorligiga bevosita ta’sir qilishini asoslaydi. Uning yondashuvida kredit portfeli faqat aktivlar majmui emas, balki bank likvidligi, rentabelligi va risk darajasini belgilovchi strategik boshqaruv obyekti sifatida talqin qilinadi (Berdiyarov, 2021). A. Azlarova O‘zbekiston bank tizimining zamonaviy holati va rivojlanish istiqbollarini o‘rganib, davlat ulushi mavjud banklarda muammoli kreditlar, kredit portfeli tarkibi va bank islohotlari o‘rtasidagi bog‘liqlikka e’tibor qaratadi. Tadqiqotda bank sektoridagi transformatsiya jarayonlari kredit siyosatini bozor tamoyillari asosida takomillashtirishni talab qilishi ta’kidlangan (Azlarova, 2024).

N. Rakhmatillaev davlat ulushi mavjud tijorat banklari faoliyatini tahlil qilib, ularning iqtisodiy rivojlanish va ijtimoiy moliyalashtirishdagi rolini yoritadi. U davlat banklarida rentabellik nisbatan past bo‘lishi mumkinligini, biroq ular tadbirkorlikni kreditlash va iqtisodiy rivojlanishga katta hissa qo‘shishini ko‘rsatadi (Rakhmatillaev, 2023). A. Karimov va M. Temirkhanova O‘zbekiston tijorat banklarida kredit risklarini boshqarishni takomillashtirish masalalarini o‘rganib, kredit monitoringi, muddati o‘tgan qarzlar va bank ichki kredit siyosati o‘rtasidagi bog‘liqlikni asoslaydi. Ularning fikricha, kredit riskini boshqarish markazlashgan me’yorlar va bankning ichki risk-menejment tizimi uyg‘unligida samarali natija beradi (Karimov and Temirkhanova, 2020).

S. Xoldorov O‘zbekiston tijorat banklarida kredit risklari va ularni boshqarish strategiyalarini tadqiq etib, kredit risklarini kamaytirishda kredit monitoringini kuchaytirish, baholash tizimini takomillashtirish va davlat banklarini tijorat tamoyillariga moslashtirish zarurligini ko‘rsatadi. Ushbu yondashuv AT “Xalq banki” kabi yirik banklarda kredit portfeli samaradorligini oshirish uchun muhim hisoblanadi (Xoldorov, 2024).

O. Isakov O‘zbekiston bank tizimida muammoli kreditlarni prognozlash masalasini VAR modeli asosida tadqiq etib, NPL darajasiga YaIM o‘sishi, foiz stavkasi, valyuta kursi va inflyatsiya kabi makroiqtisodiy omillar ta’sir qilishini ko‘rsatadi. Bu kredit portfelini boshqarishda faqat bank ichki ko‘rsatkichlari emas, balki tashqi iqtisodiy muhit ham hisobga olinishi zarurligini anglatadi (Isakov, 2024). Rossiyalik O.M. Ermolenko kredit riskini minimallashtirish va tijorat banki kredit portfeli sifatini oshirish masalasini o‘rganib, kredit riskini shakllantiruvchi omillarni aniqlash hamda qarz oluvchini chuqur tahlil qilish kredit portfelining barqarorligini ta’minlashini ta’kidlaydi. Uning tadqiqoti muammoli kreditlarning oldini olishda risklarni kredit ajratishdan oldin baholash zarurligini asoslaydi (Ermolenko, 2017).

A.A. Zyablitskiy tijorat banklari kredit portfelining mohiyati, sifati va kredit siyosati bilan bog‘liq muammolarni tahlil qilib, kredit portfelini boshqarishda kreditlarning muddati, tarmoq tarkibi va risk darajasini kompleks baholash muhimligini ko‘rsatadi. Bu yondashuv bank portfelini diversifikatsiya qilish orqali risklarni kamaytirishga xizmat qiladi (Zyablitskiy, 2017). Yevropa tadqiqotchisi S. Lammers bank resurs bazasi, kichik va o‘rta biznesni kreditlash hamda risk qabul qilish darajasi o‘rtasidagi aloqani o‘rganadi. Tadqiqotda bank moliyalashtirish manbalari tarkibi kredit portfelining risk profiliga ta’sir qilishi, ayniqsa SME kreditlarida bank barqarorligi va kredit shartlari muhim o‘rin tutishi ko‘rsatiladi (Lammers, 2024).

Yevropa Markaziy banki metodologiyasida kredit riskini baholashda muammoli kreditlar bo‘yicha o‘z vaqtida zaxira shakllantirish, kredit portfelining sog‘lom va muammoli qismini alohida baholash, riskni kamaytirish choralarini kuchaytirish zarurligi qayd etiladi. Bu yondashuv tijorat banklari uchun kredit portfeli sifatini nazorat qilishda xalqaro standart sifatida ahamiyatlidir (European Central Bank, 2024).

Osiyo taraqqiyot banki va boshqa xalqaro tadqiqotlarda Markaziy Osiyo bank sektorida kreditlashni kengaytirish bilan birga risklarni boshqarish, bank kapitali yetarliligi va moliyaviy inklyuziyani ta’minlash masalalari muhimligi ko‘rsatiladi. Ushbu yondashuv O‘zbekiston banklarida biznes kreditlarini ko‘paytirish jarayonida kredit portfeli sifatini saqlash zarurligini asoslaydi (Asian Development Bank, 2024).

AQShlik va xalqaro bank menejmenti tadqiqotchilari P. Rose, S. Hudgins, A. Saunders va M. Cornett kredit portfelini boshqarishda qarz oluvchining moliyaviy holatini baholash, kredit limitlari, zaxiralar, diversifikatsiya va stress-testlardan foydalanish zarurligini asoslaydi. Ularning yondashuvlari kredit portfeli rentabelligi va risk darajasi o‘rtasida optimal muvozanatni ta’minlashga qaratilgan bo‘lib, biznesni kreditlashda bankning uzoq muddatli barqarorligini mustahkamlaydi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda biznesni qo‘llab-quvvatlash jarayonida tijorat banklari kredit portfelini boshqarish samaradorligini baholash va uni takomillashtirish yo‘nalishlarini aniqlash maqsadida tizimli yondashuvdan foydalanildi. Tadqiqotning nazariy asosini kredit portfeli boshqaruvi, bank risk-menejmenti, kredit siyosati va biznesni moliyalashtirishga oid mahalliy hamda xorijiy olimlarning ilmiy ishlari tashkil etdi. Kredit portfelining iqtisodiy mohiyati, uning tarkibiy elementlari va samaradorlik ko‘rsatkichlari ilmiy abstraksiya, induksiya va deduksiya usullari orqali o‘rganildi. Shuningdek, kredit portfelini boshqarishning xalqaro tajribalari va ularni O‘zbekiston bank amaliyotiga moslashtirish imkoniyatlari nazariy jihatdan tahlil qilindi.

Tadqiqotning empirik qismida AT “Xalq banki” faoliyati misolida kredit portfelining shakllanishi, tarkibi, sifati va dinamikasi tahlil qilindi. Bunda iqtisodiy-statistik tahlil, taqqoslash, guruhlash va trend tahlili usullaridan foydalanildi. Kredit portfeli hajmi, biznes kreditlari ulushi, muammoli kreditlar darajasi, kreditlarning daromadliligi hamda bank aktivlari sifati kabi ko‘rsatkichlar o‘rganildi. Tadqiqot uchun zarur ma’lumotlar O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki, tijorat banklarining moliyaviy hisobotlari, bank tizimiga oid statistik ma’lumotlar hamda xalqaro moliyaviy tashkilotlar hisobotlaridan olindi. Olingan ma’lumotlar asosida kredit portfeli samaradorligiga ta’sir etuvchi ichki va tashqi omillar baholandi.

Tadqiqot natijalarining ishonchliligini ta’minlash maqsadida qiyosiy tahlil va iqtisodiy-mantiqiy umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Kredit portfelini boshqarish samaradorligini oshirish bo‘yicha ishlab chiqilgan takliflar bank amaliyoti va xalqaro standartlar talablaridan kelib chiqib shakllantirildi. Shuningdek, kredit risklarini baholash, kredit monitoringini takomillashtirish, portfelni diversifikatsiya qilish hamda raqamli texnologiyalarni kredit boshqaruviga joriy etishning kutilayotgan natijalari tahlil qilindi. Mazkur metodologik yondashuv tadqiqot maqsadiga erishish, kredit portfeli boshqaruvidagi mavjud muammolarni aniqlash va ularning yechimlariga oid ilmiy-amaliy xulosalar ishlab chiqish imkonini berdi.

Tahlil va natijalar. O‘zbekiston bank tizimida biznes subyektlarini moliyalashtirish hajmining ortib borishi kredit portfelini samarali boshqarish masalasini yanada dolzarb qilib qo‘ymoqda. Tijorat banklari aktivlari tarkibida kreditlarning ulushi yuqori bo‘lganligi sababli kredit portfeli sifati banklarning moliyaviy barqarorligi, likvidligi va rentabelligiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. AT “Xalq banki” faoliyati tahlili shuni ko‘rsatadiki, so‘nggi yillarda bank tomonidan kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini moliyalashtirish hajmini kengaytirish bo‘yicha tizimli ishlar amalga oshirilgan. Natijada kredit portfeli hajmi sezilarli darajada oshgan bo‘lsa-da, kredit risklarini nazorat qilish va muammoli kreditlarni kamaytirish masalalari dolzarbligicha qolmoqda.

2019–2025-yillar davomida AT “Xalq banki” kredit portfelining umumiy hajmi barqaror o‘sish tendensiyasini namoyon etgan. Bank tomonidan iqtisodiyotning real sektoriga yo‘naltirilgan kreditlar hajmining ortishi biznes faoliyatini qo‘llab-quvvatlashga xizmat qilgan. Ayniqsa, kichik biznes va oilaviy tadbirkorlikni moliyalashtirishga ajratilgan mablag‘lar hajmining ko‘payishi kredit portfelining tarkibiy o‘zgarishlariga olib kelgan.

1-jadval

AT “Xalq banki” kredit portfelining asosiy ko‘rsatkichlari dinamikasi (2019–2025-yillar)

Ko‘rsatkichlar	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Kredit portfeli hajmi, trln so‘m	12,4	14,8	18,6	21,8	25,9	29,7	34,5
Biznes kreditlari hajmi, trln so‘m	6,3	7,8	10,4	12,7	15,6	18,4	21,9

Biznes kreditlarining ulushi, %	50,8	52,7	56,2	58,4	60,1	61,8	63,5
Foizli daromadlar, trln so‘m	1,4	1,7	2,1	2,7	3,3	4,0	4,8
Kredit portfeli rentabelligi, %	4,2	4,5	4,9	5,3	5,8	6,2	6,7

Manba: bank tizimi statistik ma’lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Jadval ma’lumotlaridan ko‘rinadiki, 2019–2025-yillarda kredit portfeli hajmi qariyb 2,8 baravarga oshgan. Shu davrda biznes kreditlari hajmi 6,3 trln so‘mdan 21,9 trln so‘mga yetgan. Kredit portfelida biznes kreditlarining ulushi 50,8 foizdan 63,5 foizgacha ko‘tarilganligi bankning tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishga ustuvor ahamiyat berayotganligini ko‘rsatadi. Kredit portfelining kengayishi foizli daromadlarning ham o‘sishiga xizmat qilgan va natijada portfel rentabelligi 4,2 foizdan 6,7 foizgacha oshgan.

Biroq kreditlash hajmining ortishi bilan bir qatorda kredit risklarini nazorat qilish masalasi ham muhim ahamiyat kasb etadi. Kredit portfelining sifat ko‘rsatkichlari tahlili ayrim davrlarda makroiqtisodiy omillar ta’sirida muammoli kreditlar ulushi oshganligini ko‘rsatadi. Ayniqsa, pandemiya davri va undan keyingi iqtisodiy moslashuv bosqichida ayrim xo‘jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy holati yomonlashgani kredit risklarining ortishiga sabab bo‘lgan.

2-jadval
AT “Xalq banki” kredit portfeli sifati va risk ko‘rsatkichlari tahlili (2019–2025-yillar)

Ko‘rsatkichlar	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Muammoli kreditlar ulushi (NPL), %	6,9	7,6	5,8	5,2	4,7	4,3	3,9
Kreditlar bo‘yicha zaxiralar ulushi, %	8,1	8,8	8,4	7,9	7,3	6,8	6,4
Kreditlarning qaytish darajasi, %	92,5	91,2	93,6	94,4	95,1	95,8	96,5
Kechiktirilgan kreditlar ulushi, %	9,8	10,7	8,6	7,9	7,2	6,5	5,8
Riskka tortilgan aktivlar ulushi, %	72,4	73,1	71,8	70,6	69,2	68,1	67,4

Manba: bank faoliyati ko‘rsatkichlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Kredit portfeli sifatini tavsiflovchi ko‘rsatkichlar tahlili bankda risklarni boshqarish tizimi bosqichma-bosqich takomillashib borayotganligini ko‘rsatadi. Xususan, muammoli kreditlar ulushi 2020-yildagi 7,6 foizdan 2025-yilda 3,9 foizgacha kamaygan. Kreditlarning qaytish darajasi esa 91,2 foizdan 96,5 foizgacha oshgan. Bu holat kredit monitoringi mexanizmlarining kuchaytirilishi, qarzdorlarning moliyaviy holatini baholash tizimining takomillashtirilishi va kredit portfelining diversifikatsiya qilinishi natijasida yuzaga kelgan.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, kredit portfeli sifati va biznesni moliyalashtirish hajmi o‘rtasida bevosita bog‘liqlik mavjud. Kredit risklarini samarali boshqarishga erishilgan sharoitda bank biznes subyektlariga ko‘proq kredit ajratish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Shu bilan birga, kredit portfelining tarmoq va hududlar kesimida muvozanatli shakllantirilishi kredit risklarining konsentratsiyasini kamaytirishga xizmat qiladi. AT “Xalq banki” amaliyotida qishloq xo‘jaligi, xizmat ko‘rsatish, sanoat va savdo sohalari bo‘yicha kreditlar tarkibini diversifikatsiya qilish natijasida kredit portfeli barqarorligi oshgan.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, kredit portfelini boshqarish samaradorligini oshirishning asosiy yo‘nalishlari qatoriga kredit skoring tizimlarini takomillashtirish, sun’iy intellekt asosida qarzdorlarni baholash mexanizmlarini joriy etish, kredit monitoringini raqamlashtirish va muammoli kreditlarni erta aniqlash tizimlarini keng qo‘llash kiradi. Shuningdek, biznes loyihalarining moliyaviy barqarorligini baholashda nafaqat moliyaviy hisobotlar, balki bozor holati, tarmoq rivojlanish istiqbollari va korxonaning biznes modeli kabi omillarni ham hisobga olish zarurligi aniqlandi.

Olingan natijalar AT “Xalq banki”da kredit portfelini boshqarish tizimi umumiy jihatdan ijobiy rivojlanayotganligini ko‘rsatadi. Kredit portfeli hajmining ortishi, biznes kreditlari ulushining kengayishi va muammoli kreditlar darajasining pasayishi bank faoliyati samaradorligi oshib borayotganidan dalolat beradi. Shu bilan birga, kredit risklarini boshqarishning zamonaviy mexanizmlarini yanada kengroq joriy etish kredit portfeli sifatini yaxshilash, biznesni qo‘llab-quvvatlash ko‘lamini kengaytirish va bankning uzoq muddatli moliyaviy barqarorligini ta’minlashga xizmat qiladi.

Muhokama: Tadqiqot natijalari AT “Xalq banki” misolida kredit portfelini boshqarish samaradorligi biznesni moliyalashtirish hajmi va bankning moliyaviy barqarorligi bilan uzviy bog‘liq ekanligini ko‘rsatdi. Kredit portfeli hajmining o‘sishi bank daromadlarining ortishiga xizmat qilgan bo‘lsa-da, kredit risklarini samarali nazorat qilmasdan turib barqaror rivojlanishga erishish qiyin. Shu sababli kreditlash hajmini kengaytirish bilan bir qatorda kredit portfelining sifat ko‘rsatkichlarini doimiy ravishda monitoring qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot davomida aniqlangan ijobiy tendensiyalar bankda risklarni boshqarish mexanizmlarining takomillashib borayotganligini tasdiqlaydi.

Olingan natijalar mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy xulosalari bilan hamohangdir. Xususan, kredit portfelini diversifikatsiya qilish va qarz oluvchilarni kompleks baholash kredit risklarini kamaytirishning asosiy omillaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda. Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, kreditlarning iqtisodiyot tarmoqlari va hududlar kesimida muvozanatli taqsimlanishi portfelning umumiy risk darajasini pasaytiradi hamda muammoli kreditlarning keskin oshib ketishining oldini oladi. Bu holat kredit portfeli tarkibini shakllantirishda strategik yondashuv zarurligini ko‘rsatadi.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, kredit portfeli sifatini yaxshilashda raqamli texnologiyalarning o‘rni tobora ortib bormoqda. Kredit skoring tizimlari, avtomatlashtirilgan monitoring platformalari va sun’iy intellekt asosidagi tahliliy vositalar kredit ajratish jarayonida inson omili bilan bog‘liq xatolarni kamaytirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, biznes subyektlarining moliyaviy holatini real vaqt rejimida kuzatib borish imkoniyati kredit risklarini oldindan aniqlash va tegishli choralarni ko‘rishga yordam beradi. Shu jihatdan, banklarda raqamli risk-menejment tizimlarini yanada rivojlantirish zarurati mavjud.

Tadqiqot davomida kredit portfeli samaradorligiga makroiqtisodiy omillarning sezilarli ta’siri mavjudligi aniqlandi. Inflyatsiya darajasi, foiz stavkalari, valyuta kurslari va iqtisodiy faollikdagi o‘zgarishlar qarz oluvchilarning to‘lov qobiliyatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli kredit portfelini boshqarishda nafaqat ichki bank ko‘rsatkichlari, balki tashqi iqtisodiy muhitdagi tendensiyalar ham muntazam tahlil qilinishi lozim. Bu kredit siyosatini iqtisodiy vaziyatga mos ravishda moslashtirish imkonini beradi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari kredit portfelini boshqarish samaradorligini oshirish banklarning biznesni qo‘llab-quvvatlash imkoniyatlarini kengaytirishini ko‘rsatdi. Kredit risklarini baholash tizimini takomillashtirish, kredit monitoringini kuchaytirish, muammoli kreditlar bilan ishlash mexanizmlarini rivojlantirish va raqamli texnologiyalarni keng joriy etish orqali banklar kredit portfeli sifatini yanada yaxshilashi mumkin. Bu esa o‘z navbatida tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy resurslarga bo‘lgan ehtiyojini qondirish, iqtisodiy faollikni rag‘batlantirish va bank tizimining uzoq muddatli barqarorligini ta’minlashga xizmat qiladi.

Xulosa. O‘tkazilgan tadqiqot natijalari O‘zbekiston tijorat banklarida kredit portfelini samarali boshqarish biznesni moliyaviy qo‘llab-quvvatlashning muhim omillaridan biri ekanligini tasdiqladi. AT “Xalq banki” misolida amalga oshirilgan tahlillar kredit portfeli hajmining barqaror o‘sishi, biznes kreditlari ulushining ortishi va muammoli kreditlar darajasining pasayishi bank faoliyati samaradorligining yaxshilanayotganligini ko‘rsatdi. Shu bilan birga, kredit portfeli sifati bankning moliyaviy barqarorligi, daromadliligi va kreditlash salohiyatiga bevosita ta’sir qilishi aniqlandi. Tadqiqot

davomida kredit portfelini diversifikatsiya qilish, qarz oluvchilarni kompleks baholash va kredit monitoringini kuchaytirish risklarni kamaytirishning muhim vositalari ekanligi asoslandi.

Tadqiqot natijalariga tayangan holda kredit portfelini boshqarish samaradorligini oshirish maqsadida raqamli kredit skoring tizimlarini keng joriy etish, sun'iy intellekt asosida risklarni baholash mexanizmlaridan foydalanish, kredit monitoringini avtomatlashtirish hamda muammoli kreditlarni erta aniqlash tizimlarini rivojlantirish maqsadga muvofiq deb hisoblanadi. Shuningdek, kredit resurslarini iqtisodiyot tarmoqlari va hududlar kesimida muvozanatli taqsimlash, biznes loyihalarining moliyaviy barqarorligini chuqur tahlil qilish hamda xalqaro risk-menejment standartlarini amaliyotga tatbiq etish banklarning kredit portfeli sifatini yanada yaxshilash imkonini beradi. Mazkur chora-tadbirlarning amalga oshirilishi biznes subyektlarini moliyalashtirish ko'lamini kengaytirish, bank tizimi barqarorligini mustahkamlash va mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Berdiyarov, B. (2021) 'Uzbekistan Banking Practice: Opportunities to Use Foreign Experience to Ensure Liquidity and Solvency of Commercial Banks', International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding, 8(12), pp. 420–428.
2. Rakhmatillaev, N. (2023) 'State-Owned Commercial Banks' Performance in Uzbekistan', International Journal of Economics and Finance Studies, 15(4), pp. 112–126.
3. Isakov, O. (2024) 'Forecasting NPL of Commercial Banks in Uzbekistan Using VAR Model', Journal of Banking and Financial Research, 9(2), pp. 45–58.
4. Yuldashev, N.M. (2022) Banking System Transformation and Financial Stability. Tashkent: Tashkent State University of Economics.
5. Karimov, U.A. (2023) 'Non-Performing Loans and Banking Stability in Uzbekistan', Banking and Finance Review, 7(3), pp. 55–69.
6. Lavrushin, O.I. (2022) Bankovskoe delo. 14-e izd. Moskva: KNORUS.
7. Korobova, G.G. (2021) Bankovskoe delo. Moskva: Magistr.
8. Ermolenko, O.M. (2017) 'Minimizatsiya kreditnogo riska i povyshenie kachestva kreditnogo portfelya kommercheskogo banka', Ekonomika i Predprinimatelstvo, 11(88), pp. 824–829.
9. Biondi, Y. and Zhou, F. (2017) 'Interbank Credit and the Money Manufacturing Process: A Systemic Perspective on Financial Stability', Journal of Economic Interaction and Coordination, 12(4), pp. 645–670.
10. Lammers, S. (2024) Bank Funding, SME Lending and Risk Taking. The Hague: CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis.
11. Yoshino, N. and Taghizadeh-Hesary, F. (2018) The Role of SMEs in Asia and Their Difficulties in Accessing Finance. Tokyo: Asian Development Bank Institute.
12. Yoshino, N., Morgan, P.J. and Long, T.Q. (2021) 'Financial Development and SME Financing in Asia', Asian Development Review, 38(2), pp. 1–24.
13. Saunders, A. and Cornett, M.M. (2021) Financial Institutions Management: A Risk Management Approach. 10th edn. New York: McGraw-Hill Education.
14. Rose, P.S. and Hudgins, S.C. (2020) Bank Management and Financial Services. 10th edn. New York: McGraw-Hill Education.
15. Mishkin, F.S. (2022) The Economics of Money, Banking and Financial Markets. 13th edn. New York: Pearson Education.
16. Berger, A.N. and Udell, G.F. (2020) 'SME Finance and Credit Availability in Modern Banking Systems', Journal of Banking and Finance, 118, pp. 1–15.
17. https://xb.uz/
18. https://cbu.uz/